مرحوم **کاشف الغطا** سپس به اموری اشاره می کند که درآمادگی برای مرگ موثر است:

«أوّلها: أن یجعل المعاد و ما فیه من الملاذّ و الآلام نصب عینیه؛ لیحتقر مـلاذّ الـدنیا و آلامهـا، فـذکر الحور یزهّد فی النساء، و الولدان یزهّد فی الغلمان، و القصور تزهّد فی هذه الدُّور، و هکذا کما أنّ ذکر الحساب و العذاب یزهّد فی مصایب الدنیا. [ملاذّ: لذت ها]

ثانیها: أن یحاسب نفسه فی کلّ ساعة، لأنّه لا یرجو البقاء إلی الساعة الثانیة، فیشتغل فی قضاء ما علیه من الواجبات الإلهیّة أو الحقوق التی للمخلوق، فیردّ المظالم إلی أهلها، و یفی دیونه، و یصـلح شـئونه، عَمَلَ من یستعدّ للرحیل إلی لقاء الملک الجلیل.

ثالثها: أن یکون عمله عَمَلَ مودّع، فیری صلاته التی هو فیها و صیامه الذی هو فیه آخر صلاة و صیام، و زیاراته لسادات زمانه أو لإخوانه، و وداعهم آخر زیارة و وداع، فقد نقل أنّ أصـحاب النبـیّ صـلّی اللّه علیه آله و سلم کانوا إذا التقوا بنوا علی أنّه آخر لقاء[1].»[2]

توضیح: مودّع: کسی که وداع می کند.

«رابعها: أن یحکم وصیّته فی صحّته فضلًا عن مرضه، و ینصب وصیّاً علی الأطفال، و ناظراً کذلک مع الاحتیاج إلیه إن کان أباً لهم أو جدّاً للأب من طرف الأب.

خامسها: المحافظة علی استقبال القبلة فی حال نومه مع الصحّة و المرض خوفاً من بغتة الأجل.

سادسها: تهیئة الکفن و الحنوط، و الغسل و متعلّقاتها، و القبر و لوازمه، و النعش و الساجة التی یغسل علیها.

توضیح: ساجه: چوب که روی آن غسل داده می شود/ نعش: تخت غسل.

سابعها: أن یخرج إلی المقابر و إلی المواضع القدیمة لیتذکّر أهلها.»[3]

۱. تنبیه الخواطر ۱: ۲۷۱.

۲. نجفی، کاشف الغطاء، جعفر بن خضر مالکی، همان، ص۲۴۳.

۳. نجفی، کاشف الغطاء، جعفر بن خضر مالکی، همان، ص۲۴۴.

@seyedhasankhomeinii

هـ) کتمان بیماری:

«و منها: کتمان المرض، فعن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله و سلم «أربعة من کنوز البِرّ، کتمان الحاجة، و کتمان الصدقة، و کتمان المرض، و کتمان المصیبة»[1]، و عن الصادق علیه السلام: «من کتم وجعاً أصابه ثلاثة أیّام من الناس، و شکر اللّه عزّ و جلّ، کان حقّا علی اللّه أن یعافیه منه»[2]

و) خود را زمین گیر نکردن:

و منها: ترک الاضطجاع للمرض، فعن علیّ علیه السلام: «امش بدائک ما مشی بک»[3]، و عنه علیه السلام: «لا تضطجع ما استطعت القیام مع علّة»[4].

توضیح: اضطجاع: به جا خوابیدن / امش...: هرچقدر تو را می برد، او را راه ببر.

ز) صبر و شکر

«و منها: الصبر و الشکر علی المرض، فعن الصادق علیه السلام: «من اشتکی لیلة فأدّی شکرها، و صبر علی ما فیها کانت له کفّارة ستّین سنة»[5].

توضیح: اشتکی: بیمار شد/ ادّی: ادا کرد شکر آن را و صبر کرد.

ح) شکایت نکردن

«و منها: ترک الشکایة، فعن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله و سلم: «أنّ اللّه تعالی یقول أیّما عبد مؤمن من عبیدی ابتلیته ببلاء علی فراشه، فلم یشتک إلی عوّاده أبدلته لحماً خیراً من لحمه، و دماً خیراً من دمه، فإن قبضته فإلی رحمتی، و إن عافیته عافیته و لا ذنب له»[6].

توضیح: عُوّاده: عیادت کنندگانش.

---

۱. الأمالی للمفید: ۸، البحار ۸۱: ۲۰۸ ح ۲۲.

۲. الخصال: ۶۳۰، و فی المصدر: و شکا إلی اللّه.

۳. نهج البلاغة: ۴۷۲ حکمة ۲۷.

۴. البحار ۸۱: ۲۰۴ ح ۷، و فی المصدر: مع العلّة.

۵. ثواب الأعمال: ۲۲۹ ح ۱.

۶. دعوات الراوندی: ۱۶۷ ح ۴۶۶.

@seyedhasankhomeinii

و روی أنّ الشکایة لیست بمجرّد الإخبار بالمرض، بل أن یقول: «ابتلیت بما لم یبتل به أحد»[1]. و روی «أنّ من شکی إلی مؤمن فقد شکی إلی اللّه، و من شکی إلی غیره فقد شکی اللّه»[2]. و الظاهر أنّ المدار علی المقاصد، و علیه تنزل الأخبار، فمن أراد طلب الدعاء من إخوانه و نحوه فلا اعتراض علیه.»[3]

ط) رجوع نکردن به طبیب در بیماری های ساده:

«و منها:[4] ترک المعالجة عند الأطبّاء، و غیرهم، ما دام اندفاع المرض مرجوّ بسهولة، فعن الصادق علیه السلام: «ادفعوا معالجه الاطباء ما اندفعت الداء عنکم، أنّ البدن بمنزلة البناء قلیله یجرّ إلی کثیره»[5]، و عنه علیه السلام: «من ظهرت صحّته علی سقمه، فعالج نفسه بشیء، فمات فأنا إلی اللّه منه بریء»[6].

توضیح: وقتی بیماری کم است (دارد خوب می شود) معالجه را ترک کنید، چون بدن مثل بنا می ماند و اگر کم آن را معالجه کردید باید تا آخر آن معالجه کنید/ ظهرت: مساحت او آشکار شده است.

ی) پرهیز از امور مضر:

و منها: المحافظة علی الحمیة و الاحتیاط فی المأکل و المشارب، و التحرّز عن المؤذیات من حرّ أو بردٍ أو هواء أو رطوبة، و نحوها؛ و ربما وجب، و بمضمونه قضی الطبّ و الشرع.»[7]

توضیح: حمیه: پرهیز کردن بیماز از چیزهای زیان دار.

ک) اجازه عیادت به دوستان:

و یُستحبّ للمریض و أولیائه أن یأذنوا لإخوانهم المؤمنین بالعیادة ففی الحدیث: «إنّ فی ذلک أجراً عظیماً للمریض و الأولیاء و العوّاد»[8] و أن یلتمس الدعاء منهم، فإنّه ربما دعوا فیستجاب لهم فیه

۱. الکافی ۳: ۱۱۶، معانی الأخبار: ۱۴۲ ح ۱.

۲. معانی الأخبار: ۴۰۷ ح ۸۴.

۳. نجفی، کاشف الغطاء، جعفر بن خضر مالکی، همان، ص۲۴۶.

۴. نجفی، کاشف الغطاء، جعفر بن خضر مالکی، همان، ص۲۴۷.

۵. علل الشرائع: ۴۶۵ ح ۱۷.

۶. الخصال: ۲۶ ح ۹۱.

۷. نجفی، کاشف الغطاء، جعفر بن خضر مالکی،همان، ص۲۴۹.

۸. السرائر ۳: ۵۹۶، البحار ۸۱: ۲۱۸ ح ۱۲.

@seyedhasankhomeinii

ل) استشفاء به تربت حسینی:

«و أن یستشفی بالتربة الحسینیّة من دون أن یزید علی مقدار حِمَّصَة [نخود]، و یکفی الأخذ من مطلق الحرم، و کلّما قرب إلی القبر الشریف کان أفضل مع المحافظة علی الدعاء، و الکیفیّة الخاصّة.»[1]

م) صدقه دادن

«و أن یستعمل الصدقات.»[2]

ن) طلب دعا

«و أن یلتمس الدعاء خصوصاً من الأولیاء و الأرحام و لا سیّما الأُمّهات و الآباء، و ینبغی لوالدته أن ترقی علی مکان مرتفع، و الأولی أن یکون باللیل، و تنشر شعرها، و تتضرّع، و تبکی أو تتباکی و تطلب من اللّه السرور بعافیته، کما سرّها بحمله و ولادته.»[3]

➢ دو) کارهایی که خوب است برای مریض انجام شود:

الف) پرستاری:

«و منها: تمریضه و القیام بخدمته، و ربما وجب کفایة مع اضطراره إلا مع ظنّ السرایة، فعن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله و سلم «من قام علی مریض یوماً و لیلة بعثه اللّه تعالی مع إبراهیم الخلیل علی نبیّنا و علیه السلام، و جاز علی الصراط کالبرق اللامع»[4].

ب) عیادت:

«و منها: عیادته، فإنّها مستحبّة للرجال، و ربما وجبت حیث یکون إهمالها باعثاً علی قطیعة الرحم، و الأقوی القول بالاستحباب فی عیادة المرأة لأمثالها أو لأرحامها إلا أنّ الاستحباب فی الرجال أشدّ، فروی «أنّه ما من مسلم یعود مسلماً غداة إلا صلّی علیه سبعون ألف ملک حتّی یصبح»[5][غداة: جسم]

---

۱. نجفی، کاشف الغطاء، جعفر بن خضر مالکی، همان.

۲. نجفی، کاشف الغطاء، جعفر بن خضر مالکی، همان.

۳. نجفی، کاشف الغطاء، جعفر بن خضر مالکی، همان.

۴. أعلام الدین: ۴۲۰، ثواب الأعمال: ۳۴۱.

۵. أعلام الدین: ۴۴۵، عدّة الداعی: ۱۸۱، دعائم الإسلام ۱: ۲۱۸ أمالی الطوسی ۶۳۵ ح ۱۳۱۱.

@seyedhasankhomeinii

و روی أیضاً: «أنّه من عاد مریضاً فإنّه یخوض فی الرحمة إلی حقویه، فإذا جلس غمرته الرحمة»[1]

توضیح:

حقوه: شلوار، جای بستن شلوار/ حقویه: تا کمر فرو می رود (چون دو پاچه در شلوار است تثنیه آورده شده است)/ غمر: رحمت از سر بالا می آید و سر او را می پوشاند.

«و روی أیضاً: «أنّه من عاد مریضاً للّه لم یسأل المریض للعائد شیئاً إلا استجاب اللّه له»[2] و روی أیضاً: «أنّ للمسلم حقوقاً ستّة: یسلّم علیه إذا لقاه، و یعوده إذا مرض، و یشهده إذا مات»[3] الخبر.

و تتحقّق العیادة بمجرّد الوصول و لو قائماً. و أمّا الجلوس و الکلام و السؤال عن حاله فمستحبّ فی مستحبّ.

و یستحبّ له أن یبشره بطول الأجل لیسرّه بذلک، و أن یهدی إلیه هدیّة کتفّاحة أو سفرجلة [به] أو أُترجة [ترنج] أو قدر من طیب أو بخور أو نحو ذلک؛ لیستریح إلیها، و وضع یده و الدعاء له، و أن یقول عند دخوله: «أُعیذک باللّه العظیم من کلّ عرق نعّار بالعین المهملة و التشدید، [رگی که از آن خون جاری باشد] و هو الفوّار و من شرّ حرّ النار» سبع مرّات. و أن یقول فی دعائه:

«أنساک اللّه العافیة، و لا أنساک الشکر علیها».[خدا عافیت را فراموشت کند ولی شکر را فراموشت نکند (حضرت صادق این فراز را دارد و در جواب حسین بن زید که می پرسد این چه دعایی است، حضرت می فرماید عافیت چیزی است که وقتی حاصل شد فراموش می شود) [4]]

و أن یکون بعد کلّ ثلاثة أیّام، و الظاهر احتساب المکسور منها، و روی: «یوم، و یوم لا»[5] و أن یترک عیادته، و یخلّی بینه و بین أهله إذا طال مرضه، أو یعتوره الإغماء أو الضعف بحیث یحتاج إلی رفق، و أن یترک الأکل عنده لئلا یحبط أجره، و أن یسأله الدعاء.

ج) تلاش در حل مشلکلات بیمار:

---

۱. البحار ۸۱: ۲۱۵ ح ۶.

۲. ثواب الأعمال: ۲۳۰ ح ۳.

۳. أمالی الطوسی ۴۷۸ ح ۱۰۴۳، سنن النسائی ۴: ۵۳ ح ۷۵۳.

۴. امالی طوسی، ۶۳۲.

۵. أمالی الصدوق: ۳۵۱، تنبیه الخواطر ۲: ۲۶۳.

@seyedhasankhomeinii

و یستحبّ السعی فی حوائجه، فعن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله و سلم: «من سعی فی حاجة مریض قضاها أولا خرج من ذنوبه کیوم ولدته أمّه»[1]

۱. معدن الجواهر للکراجکی: ۳۳، مجمع الزوائد ۲: ۳۰۰.

@seyedhasankhomeinii